

Természetvédelem és „az élet prózája” – széljegyzetek egy festményhez

Lapunk februári számában hangulatos beszámolót olvashattunk Wessely professzor fakitermelést és fahasználatot bemutató nevezetes festményéről. A szerző, Rumpf János professzor részletes és történetileg is pontos leírást adott a festmény létrejöttének körülményeiről, a festő személyéről.

A leírás alapján világos, hogy ez a kép valóban a szlavóniai tölgyeseket ábrázolja; a faóriások méreteit és alakját látva, ez nem is lehetett kétséges. Sehol másutt Európában ilyen méretű tölgyeket, ilyen tömegben nem lehetett találni!

Az sem véletlen, hogy a festmény előzményeként szolgáló, fakitermelési műveleteket ábrázoló rajzok a XIX. század utolsó évtizedeiben készültek. A szlavóniai tölgyesek tömeges kitermelésének feltételeit a kiegyezés utáni ipari fellendülés teremtette meg. Ahogy ezt már lapunkban részletesen megírtam, a szlavóniai tölgyesekből származó bevételek jelentősen hozzájárultak Horvátország modernizálásához, az út- és vasúthálózat kiépítéséhez, iskolák építéséhez, sőt még a zágrábi erdőmérnöki főiskola megalapításához is (Mátyás Cs.: A pannoni térség őserdeinek utolsó tanúi, Erdészeti Lapok, 1998. november, 353. old.).

A szinte egészében kincstári tulajdonban lévő, őserdő állapotú szlapon tölgyesek rohamos fogyása az erdészeti statisztikákból jól követhető. Az erőltetett ütemű kitermelést egyébként az erdészeti hatóságok a bevételi kényszer mellett az állományok „túlkorosságával” indokolták, ami – őserdőről lévén szó – meglepő, ám nem teljesen váratlan magyarázat.

A XX. század elején már előrelátható volt, hogy az utolsó őserdő jellegű állományok is hamarosan fejsze alá kerülnek, ha nem sikerül védelmüket megoldani. Boór Károly erdőmérnök 1906-ban az Erdészeti Lapok hasábjain kezdeményezte a szlavóniai tölgyesek kíméletét. Cikkében a következőket olvashatjuk: „Csak rövid három esztendő választ el bennünket attól, hogy ezen 300 éves Száva menti tölgyóriásokat a kérlelhetetlen ember a föld színéről eltüntesse. Századok viharát átél tölgyekkel lévén dolgozunk, azok teljes kiirtásában szinte kegyelethiányt látok, legyen bár igaz az az állítás, hogy a tölgyek túlkorossága és a pénzügyi körülmények a tervbe vett kihasználás foganatosítására késztetnek.

De talán lehetne a dolgokat úgy intézni, hogy ezen körülményeket is tekintetbe véve, a kegyeletnek is hódolhassunk s e ritka természeti kincsnek legalább egy parányi részét megmentjük. Szerény véleményem szerint jó volna 100 vagy legalább 50 holdnyi területet ezen koros tölgyesekből kihalítani és azt szállaló vágásban házilag kezelni olyképpen, hogy csak a teljességgel pusztulásnak induló példányok kerüljenek fejsze alá, még mielőtt értékelenné váltak volna. Ezen vágásmód alkalmazásánál inkább a szépeszeti, mint a pénzügyi tekintetek lennének szerény véleményem szerint a mérvadók; szinte parkszerűleg lehetne a kis területet kihasználni, de a szlavóniai tölgyműfa nap-nap mellett emelkedő ára mellett még kielégítően jövedelmezővé is tenni. A törzsek javarésze még sok évtizeden át hírmondója lehetne az egykori őserdőnek, amelyhez nem egy szakember és botanikus látogatna el, mint természeti ritkasághoz.”

A festményen ábrázolt tölgyóriások tiszteletet parancsoló méreteit Boór K. adatai is megerősítik: a 35–40 m magas fák mellmagassági átmérője nem ritkán elérte a 2 m-t; egyetlen általa hosszolt törzsből 18,5 m³-nyi rönk került ki. Egy 1909-ben kitermelt példány 42 m magas, mellmagassági átmérője 118 cm volt. I. osztályú „hosszú rönkje” 27 m hosszú és 15,4 m³ térfogatú volt. Két óriás ágából további 15 fm, 2,1 m³-nyi iparifa került ki. A törzset 2448 koronáért értékesítették. Nem csoda, hogy a fogyó kincs iránti érdeklődés egyre növekedett: csak

1902 és 1905 között a lábon értékesített tölgyek átlagos eladási ára kétszeresére, 219-ről 430 koronára ugrott törzsenként!

A kincstár, ill. a horvát határőrvidéki beruházási alapot gazdagító tölgyesek kitermelése ezért – minden veszéljes ellenére – tovább folytatódott. Kuzma Gyula az 1910-es Erdészeti Lapokban lehangoló mondatokkal búcsúzik a szlavóniai őserdők utolsó tanútól. „Az „egyszeri letarolásra” kihasított harmincezer holdnyi őstölgyes utolsó 516 holdas részének f. é. október 11-én volt az árverése és ezzel a beruházási alap faállományának eladása letűnt a napirendről. Néhány hét még és a krajnai (ma: szlovéniai) munkások özöne – szlavóniai munkás ehhez nem ért – eltünteti a föld színéről a több századot élt tölgyóriásokat. A gőzfűrészek is hamarosan felaprítják azt, amit a nagy természet több száz éven át alkotott a Száva síkság vízjárta rengetegének csöndjében.

Akinek módjában van, aki teheti, hiszen elzárándokolni az erdészet ezen Mekkájába, legeltesse szemét a természet e nagyszerű alkotásán, mert az élet prózájában mindenkor érvényesülő anyagi előnyök nem engedték meg azt, hogy a szlavóniai erdők eme virágából pár holdnyi bokrétát konzerválhattunk volna az utókor számára. Aki most hamarosan meg nem nézi a fejszecsapásoktól hangos Szocsnát és Bolykovót, az ugyan később is láthat Szlavóniában elég szép erdőt, de olyat, mint amelyet most tarolnak, ember többé soha!”

Hát erről (is) szól a nevezetes festmény.

Mátyás Csaba